

Mikä on vakaumuksen merkitys elämän rajalla?

Itä-Suomen palliatiivinen
foorumi XIII 24.9.2026

Elämän loppuvaiheen hoito on paljon enemmän kuin oireiden lievittämistä. Kuoleman lähestyessä moni pohtii elämän merkitystä, kuolevaisuutta, keskeneräisiä asioita ja omia arvojaan. Itä-Suomen Palliatiivinen Foorumi kokosi hoitotyön ammattilaiset pohtimaan, miten erilaiset vakaumukset otetaan huomioon elämän rajalla ja kuinka ammattilainen voi lievittää kärsimystä ja tukea potilasta olemalla hänen rinnallaan.

Palliatiivinen hoito ja sen viimeinen vaihe, saattohoito, ovat parantumattomasti sairaan potilaan ja hänen läheisensä kokonaisvaltaista oireenmukaista hoitoa, jonka tavoitteena on vaalia elämänlaatua ja lievittää sairauden aiheuttamia fyysisiä, psyykkisiä, sosiaalisia ja henkisiä oireita

Itä-Suomen Palliatiivisen Foorumin tämänkertainen aihe *Vakaumuksen merkitys elämän rajalla* muistutti siitä, että hyvään elämän loppuvaiheen hoitoon kuuluu myös hengellisten, eksistentiaalisten ja vakaumuksellisten tarpeiden tunnistaminen sekä huomioiminen. Savonlinnassa 24. syyskuuta järjestettyyn Foorumiin osallistui noin 300 asiantuntijaa, ammattilaista ja vapaaehtoista sekä paikan päällä että etäyhteyksin. Foorumin järjestämisestä vastasi Eloisa yhteistyössä seurakuntamme sairaalasielunhoidon kanssa.

”Emme jätä ihmistä yksin niiden kysymysten kanssa.”

Palliatiivisen Foorumin avaussanat lausui Etelä-Savon hyvinvointialue Eloisan johtaja ylihoitaja **Anne Kantanen**. Kantanen korosti palliatiivisen hoidon olevan paljon enemmän kuin oireiden lievittämistä. Kuoleman lähestyessä monet pohtivat elämän merkitystä, kuolevaisuutta, keskeneräisiä asioita ja omia arvojaan. Jokainen kohtaa nämä kysymykset omalla tavallaan: Toiselle uskonto on tärkeä voimavara, toiselle hengellisyys ilman uskontoa.

”Hyvä saattohoito perustuu kuuntelemiseen, läsnäoloon ja ihmisarvon kunnioittamiseen. Vaikka kaikkiin elämän ja kuoleman kysymyksiin ei ole vastauksia, ammattilainen voi lievittää kärsimystä ja tukea potilasta olemalla hänen rinnallaan. Kuolevan potilaan hoito ei tarkoita sitä, että meillä olisi kaikkiiin kysymyksiin vastaukset. Se tarkoittaa, että emme jätä ihmistä yksin niiden kysymysten kanssa”, Kantanen muistutti.

”Kuolemasta saa puhua.”

Terveystieteiden tohtori, teologian maisteri **Virpi Sipilä** johdatti Foorumin osallistujat pohtimaan kuoleman läheisyyden herättämää tarvetta pohtia elämän merkitystä, identiteettiä, toivoja, pelkoja ja kuolevaisuutta. Entä miten tarpeeseen voidaan vastata osana hyvää palliatiivista hoitoa ja saattohoitoa?

Sipolä piti tärkeänä sitä, että kuolemasta saa puhua. ”Kun potilas ottaa kuoleman esille, keskustelua ei pidä väistää tai kiirehtiä pois. Potilaille tulee viestiä, että kuolemaan liittyvistä ajatuksista, peloista ja toiveista on lupa puhua.” Sipilä kannusti palliatiivisen hoidon toteutukseen osallistuvia olemaan rohkeita ja kuuntelemaan: Mikä on tärkeää? Mistä tulee turvallinen olo? Haluaako potilas keskustella tai vaikkapa kertoa merkityksellisistä hetkistä elämän varrelta? Mistä potilas ei halua luopua, vaikka vointi heikkenee? Mistä saisi lohtua? Potilaille voidaan myös tarjota oman vakaumuksen mukaista tukea, kuten rukous, ehtoollinen tai esimerkiksi meditaatio.

Sipolan mukaan kaikki eivät kuitenkaan halua puhua lähenevästä kuolemasta. Monelle voi olla tärkeä kokemus, että elämän loppuvaiheessa voidaa jutella aivan arkisista asioista. Nauraa ja olla yhteydessä toisiin ihmisiin.

”Tärkeintä on uskaltaa kohdata ihminen, kuunnella ja antaa tilaa puhua myös eksistentiaalisista ja kuolemaan liittyvistä kysymyksistä. Elämän loppuvaiheessa merkityksellisintä ei usein ole se, mitä sanotaan, vaan se, että ihminen tulee aidosti nähdyksi, kuulluksi ja kohdatuksi”, Sipilä muistutti.

Käytännön työkalut auttavat tunnistamaan henkisen ja hengellisen tuen tarpeen

Palliatiivisen Foorumin tärkein viesti oli elämän rajaa lähestyvän ihmisen tarpeiden ja toiveiden kuunteleminen ja kunnioittaminen. Mutta miten aihetta voi lähestyä ja mitkä ovat oikeita ja sopivia kysymyksiä palliatiivisessa hoidossa tai saattohoidossa olevalle ja hänen läheisilleen?

Sairaalapappi **Jaana Paju** ja Etelä-Savon palliatiivisen keskuksen sairaanhoitaja **Ulla-Pia Parkkonen** esittelivät Foorumin osallistujille Savonlinnan palliatiivisessa yksikössä kehitetyn henkisen ja hengellisen tuen arviointilomakkeen. Lomake käydään potilaan kanssa keskustellen läpi yleensä jo ensimmäisten vuorokausien aikana hoitajakson alkaessa.

Lomakkeella kartoitetaan muun muassa vakaumusta ja uskonnollisuutta, arvoja, lohtua ja voimavaroja tuovia asioita sekä pelkoja ja huolia. Potilasta pyydetään myös kertomaan läheisistä ihmisistä sekä toiveista saada oman vakaumuksen mukaista tukea hengellisestä yhteisöstä.

”Lomake toimii keskustelun avaajana, mutta varsinainen merkitys syntyy siitä, että ammattilainen pysähtyy potilaan rinnalle”, Jaana Paju kuvaili. ”Lomaketta ei ole tarkoitus vain täyttää, vaan sen avulla kuullaan potilaan elämäntarinaa, ja ymmärretään, mikä häntä kannattelee.”

Ulla-Pia Parkkosen mukaan lomake on hoitotyötä tekeville tärkeä työkalu. ”Jotkut näistä asioista voivat olla sellaisia, että potilas ei ole puhunut niistä kenellekään koskaan aikaisemmin. Joskus keskustelu on rankka ja yhdessä voidaan sopia, että jatketaan tästä vaikka huomenna.”

Lomakkeen avulla voidaan saada selville ne asiat, jotka antavat voimavaroja. Parkkonen ja Paju korostivat että pienilläkin asioilla voi olla suuri merkitys. ”Musiikki, luonnon äänet, rakkaat esineet ja valokuvat tai lemmikin vierailu voivat olla hyvin tärkeitä asioita potilaille. Kuten myös oman vakaumuksen mukainen hengellinen tuki.”

Läheistä ei saa unohtaa

Palliatiivisessa hoidossa otetaan huomioon myös potilaan läheiset. Palliatiivisessa Foorumissa kuultiin sosionomi **AMK Heidi Hietalahden** opinnäytetyön havainnot ja hengellisen tuen tarjoamisesta läheisille.

Hietalahden opinnäytetyön mukaan moni läheinen oli jäänyt kaipaamaan syvällisempää keskustelua, aktiivisempaa yhteydenottoa ja useammin tarjottua tukea.

Hietalahti muistuttikin omaisten huomioimisen tärkeydestä. Opinnäytetyön mukaan läheiset toivoivat erityisesti, että hengellisen tuen tarve otettaisiin aktiivisesti esille hoitopolun eri vaiheissa, ja että kukaan ei jäisi yksin potilaan kuoleman jälkeen.

Hengellistä tukea saaneet läheiset olivat Hietalahden mukaan kokeneet tuen erittäin tärkeäksi ja arvioivat sen auttaneen selvitymään vaikeassa elämäntilanteessa. Vastaajien mukaan tuki myös lisäsi toivoa ja turvallisuuden tunnetta ja ylläpiti henkistä hyvinvointia.

”Meidän ei tarvitse jakaa toisen ihmisen vakaumusta voidaksemme kohdata toisemme syvästi ja kunnioittavasti.”

Palliatiivisen Foorumin päätteeksi eri uskontokuntien edustajat kertoivat näkemyksiään siitä, millaista on vakaumuksen hyvä huomioinen palliatiivisessa hoidossa.

Keskustelussa olivat mukana **Saul Muñoz** Jehovan todistajien sairaalayhteyshenkilöstä, yleislääketieteen erikoislääkäri **Sari Suurinkero**in Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen Kirkosta ja kirkkoherra **Bogdan Grosu** Saimaan Ortodoksisesta seurakunnasta. Uskonnottomia näkemyksiä edusti naistentautien ja synnytysten sekä yleislääketieteen erikoislääkäri **Liisa Taskinen** Vapaa-ajattelijain liitosta. Haastattelijana toimi sairaalapappi **Jaana Paju**.

Keskustelijat pohtivat, miten terveydenhuollon ammattilaiset voivat kohdata erilaisista uskonnollisista, hengellisistä ja uskonnottomista taustoista tulevia ihmisiä heidän elämänsä loppuvaiheessa. Yhteinen viesti oli, että ammattilaisen ei pidä tehdä oletuksia ihmisen vakaumuksesta, tarpeista tai toiveista. Tärkeintä on kysyä avoimesti, mikä on potilaalle tärkeää ja miten vakaumus tulisi ottaa huomioon.

Panelistit pitivät tärkeänä myös sitä, että yhteys omaan hengelliseen yhteisöön säilyy palliatiivisen hoidon ja saattohoidon aikana potilaan niin toivoessa. Myöskin eksistentiaalista katsomusneutraalia apua ja tukea pitäisi olla saatavilla, koska kuoleman pelko, menettämisen pelko ja elämän loppumisen pohtiminen eivät ole uskontoon sidottuja asioita.

Keskustelussa nousi vahvasti esiin ajatus siitä, että kuoleva ihminen tarvitsee myös mahdollisuuden puhua elämästä, arjesta ja tavallisista asioista. Elämän loppuvaiheessakaan ihminen ei ole vain potilas tai kuoleva ihminen, vaan edelleen kokonainen ihminen omine kiinnostuksenkohteineen, muistoineen ja toiveineen. Eräs panelisti kertoi Nalle Puh -sarjakuvasta mieleen jääneestä keskustelusta jonakin päivänä tulevasta kuolemasta: ”Vaikka yhtenä päivänä kuolen, kaikkina muina päivinä minä en ole kuollut.”, ja totesi, että sairas ihminen saattaa tarvita hengähdystaukoa kuormasta, jota kantaa ja kokemusta, että on edelleen osa elämää. Näissä hetkissä voidaan jutella mistä vaan arkisesta asiasta, kuten marjasadosta tai säästä.

Vaikka näkemykset erosivat, paneelisteja yhdisti ajatus siitä, että ihmisen omia vakaumuksia tulee kunnioittaa. Toisille tärkeitä ovat uskonnolliset toimitukset, toisille yhteys seurakuntaan tai uskonyhteisöön. Kaikki muistuttivat hoitotyön ammattilaisia läheisten ihmisten merkityksestä elämän loppuvaiheessa.

Paneelin haastattelija Jaana Paju kiteytti keskustelun päätteeksi paneelin ja koko päivän annin osuvasti:

”Vakaumus ei ole vain yksinkertaista tietoa siitä, mihin uskonnolliseen tai katsomukselliseen yhteisöön ihminen kuuluu tai on kuulumatta. Vakaumus kertoo herkeistä henkilökohtaisista asioista: mistä hän löytää merkityksen, mihin hän turvautuu, mitä hän toivoo tai pelkää, mikä hänelle on pyhää tai tärkeää. Kunnioittaessamme hänen vakaumustaan kunnioitamme kaikkea tätä.” ■

Työtä elämän rajalla:

”Elämää arvostaa entistä enemmän, kun ymmärtää, että se on lyhyt ja hauras.”

Seurakunnan työntekijät kohtaavat kuoleman ja surun työssään monilla eri tavoilla ja monissa eri vaiheissa. Kohdataan elämän rajaa lähestyvä potilas ja hänen omaisensa. Tuetaan ja autetaan hautajaisten järjestämisessä. Kannatellaan surevia läpi raskaiden hetkien ja hautajaispäivän. Apua ja tukea tarjotaan myös sen jälkeen, kun hautajaiset ovat ohi ja elämä etsii uusia uomiaan. Millä tavalla kuoleman lähellä työskenteleminen muttaa suhdetta kuolemaan?

Pappi:

”Kun on hautajaisten ja surevien omaisten kanssa tekemisissä viikoittain, elämän haurauden tiedostamisesta tulee osa arkea.

Elämää arvostaa entistä enemmän, kun ymmärtää, että se on lyhyt ja hauras.

Joskus ajatus kulkeutuu myös omaan tulevaisuuteen: Onko minulla rakkaita ja läheisiä ihmisiä elämässä, kun on aikani lähteä? Kukahan minun lapsiani pitää kädessä, kun on heidän aikansa mennä?

Taivastoivo on minulle vahva pohjavire kaiken kuoleman ajattelussa. Elämä maanpäällä ei välttämättä ole sitä ihmisen parasta aikaa. Paras on meillä vielä edessäpäin!”

Toimistosiihteeri:

”Työssäni olen ollut jollain tavalla kuoleman kanssa tekemisissä jo 30 vuotta. Ensimmäisessä haussa maalla kausityöntekijänä ja sittemmin toimistotoissa sekä kirkkoherranvirastossa. Kuolema on vain yksi osa meidän jokaisen tarinaa elämän kiertokulussa. Se ei ole enää kaukainen ajatus kuten nuorempana, vaan jokapäiväistä todellisuutta. Kun kuoleman kohtaa työssään päivittäin, siitä on poistunut pikkujiljaa turha mystiikka tai tabu. Samalla se muistuttaa siitä, kuinka hauras ja arvokas jokainen hetki tässä elämässä on. Hautausmaa puolestaan ei ole mielestäni vain luopumisen paikka, vaan elävien ja poisnekkuneiden kohtaamispaikka. Olen kokenut itse ja saanut seurata vierestä, miten ihmiset saavat sieltä lohtua ikävänsä. Vaikka ihminen on poissa, muistot ja rakkaus jäävät.”

Diakoniatyöntekijä:

”Työni diakoniatyöntekijänä on muuttanut suhtautumistani kuolemaan, niin että nyt näen kuoleman erityisesti omaisten käytännön asioiden kannalta. Suuren surun keskellä tulee hoidettavaksi paljon pakollisia asioita ja talous voi olla todella tiukoilla. Juuri silloin kun haluaisi käpertyä itkemään sohvaa nurkkaan ikävä, niin pitääkin juosta eri virastoissa, puhua puheluita ja olla hyvin toimintakykyinen ja aikaansaava. Moni pariskunta ei ole osannut varautua siihen, että puolison kuollessa leski joutuu maksamaan asumiskulut yksin, kun aikaisemmin on ollut kahden ihmisen tulot. Hautajaisten järjestäminen on iso ponnistus henkisesti ja taloudellisesti. On hyvä asia, jos vainaja on eläessään ymmärtänyt kertoa toiveistaan ja säästää hautajaisia ja hautauskuluja varten sekä ottanut henkivakuutuksen - varsinkin jos on nuoremasta henkilöstä kysymys.”

Eksistentiaalisen tuen merkitys palliatiivisessa hoidossa

Palliatiivisen hoidon tutkimuksissa on saatu yhä enemmän näyttöä siitä, että ihmisen hengelliset ja eksistentiaaliset tarpeet vaikuttavat merkittävästi hyvinvointiin elämän loppuvaiheessa. Kun potilas saa mahdollisuuden pohtia elämänsä merkitystä, kuolemaan liittyviä kysymyksiä ja itselleen tärkeitä arvoja, vähenevät usein myös ahdistus- ja masennusoireet. Hengellisellä hyvinvoinnilla on havaittu olevan myös fyysisiä vaikutuksia. Esimerkiksi rukous, meditaatio ja luontokokemukset voivat rauhoittaa elimistöä, alentaa verenpainetta ja vähentää stressiä. Joissakin tutkimuksissa niiden on havaittu tukevan jopa immuunijärjestelmän toimintaa.

Eksistentiaalinen tuki:

Vähentää ahdistusta ja masennusta

Lisää merkityksellisyden kokemusta

Parantaa kokemusta elämänlaadusta

Kuolemanpelko ja eksistentiaalinen ahdistus vähenevät

*Terveystieteiden tohtori, teologian maisteri Virpi Sipilä
Palliatiivinen Foorumi 24.9.2026*